

William Nilsson Lengertz, litteratör, bokhandlare, skriftställare, förlagsredaktör

William Nilsson avlade realexamen vid Kristianstads läroverk. Nitton år gammal ändrade han sitt efternamn från patronymikonet Nilsson till *Lengertz*. Han bad också vid den här tiden prästen att byta hans titel i församlingsboken till *litteratör*. År 1912 publicerades hans första egna små trycksaker under pseudonymerna *Jan Ås* och *Sile*. Det är artiklar i historiska ämnen, dels ur Öresunds-Posten, och dels om hemtrakterna Gärds och Frosta härader, och hemorten Linderöd.

Litteratören – redaktören

Lengertz var nu oavlåttligt verksam. Han skrev för Eslövs Tidning ett par år och medverkade också i Helsingborgs Dagblad. År 1913 gav han ut tidskriften "Krigaren" i elva nummer, innehållande "allvar och skämt för samtliga beväringmän i Karlskrona". Nu kom också "En bukett kasernblommor, plockad under min värnplikstid", vilket kan förvåna eftersom Lengertz enligt anteckning i kyrkboken frikallades från det militära 1915. Samma år övertog han "Jul vid Sundet, hälsingborgarens egen jultidning", gav ut Hälsingborgs Djurskyddsförenings årsskrift "Sköna Maj" och startade "Sydsvenska djurskyddet", med de vittomfattande bevakningsområdena "djurskydd, naturskydd, hembygdsvård". Nu började han också skriva poesi från födelsebygden, och 1920 kom den första större skriften, "Boken om hembygden", 320 sidor stor, om Linderöd med omnejd.

Då hade Lengertz sedan två år skrivit sig i Hälsingborg, i kvarteret Thor, söder om Mariakyrkan. Ända fram till dess var han kyrkobokförd i det gamla hemmet i Linderöd. Måhända var det av praktiska skäl – han verkar ha flyttat mycket och ofta de här åren, utan att det alltså lämnat spår i folkbokföringen. I ett kåseri skrivet 1930 och som inleder den gästbok Lengertz påbörjade i Malmö detta år (se nedan), skrev han:

"Man flyttade och man – reste. Ibland for jag, då konditionerandet å div. platser blev rätt trist, hem på åsen till mor och far. Här stod alltid stora famnen öppen för pojken."

Bokhandlaren

1918 öppnade "pojken" en bokhandel på Bruksgatan 11 i Hälsingborg, under namnet Skåneförlaget. Samtidigt ändrade han titel i församlingsboken igen, från litteratör till *bokhandlare*. Han drev bokhandeln i fyra år innan han sålde den och flyttade till Lund sommaren 1922. Inför flytten lät Lengertz Hälsingborgs stads auktionskammare sälja "en stor samling värdefulla antikviteter...vackra gamla möbler, oljemålningar" med mycket mera – tydligen hade han lyckats bygga upp en ganska vacker samling, om man får tro annonsen i Svenska Dagbladet 26 november 1921.

Väl i Lund startade han antikvariat vid Stora Gråbrödersgatan, och gav också ut tidskriften "Bibliofilen : litteratur, bokkultur, konst", 1923–1927. Denna innehöll texter om boksamlade och boksamlare, men också antikariatets katalog.

Redan 1924 öppnade han antikvariat även i Malmö, i en före detta järnhandel på Adelgatan 19. Så småningom flyttade han även sin bostad dit. Enligt församlingsboken skedde det 1934, men om man ska tro den vackra gästbok som finns bevarad på Lunds universitetsbibliotek fanns han mer eller mindre permanent i Malmö åtminstone 1930. I den ovannämnda gästboken avspeglas en bred vänkrets av kulturellt verksamma personer, såväl författare som konstnärer och andra. Till att börja med kombinerade Lengertz bokhandeln med konstgalleri, men galleriet avvecklades så småningom. I Malmö bodde han sedan kvar resten av livet, även om han av hälsoskäl lämnade sina bokhandlar 1950.

Författarskapet

Lengertz författarskap är till antalet skrifter mycket stort, närmare 200 nummer i de vetenskapliga bibliotekens samkatalog Libris. De flesta skrifterna är dock till omfånget blygsamma, och många är särtryck ur andra publikationer. Ämnesområdena är minst sagt breda: poesi, hembygdsskildringar, boksamlade, biografier om konstnärer eller skåneskildrare m.m. De två ämnen han återkom flitigast till var hembygden kring Linderöd och astronomen Tycho Brahe på Ven. En bibliografi över tryckta skrifter, utgivna periodiska skrifter och artiklar för tidningspressen, sammanställd 1947 av bokhandelsmedhjälparen Henry Ståhlbrand, omfattar 22 sidor. Den väldiga "Min kulörta bok", 470 sidor, utgiven 1940, och med ett tillägg om 200 sidor 1942, har undertiteln "skånska porträtt, händelser och minnen", vilken väl sammanfattar Lengertz intresseområden. Om man vill vara en smula kritisk kan författarskapet nog beskrivas som spretigt, eller mer positivt som mångfacetterat, rikt, kalejdoskopiskt.

Boksamlaren

I nekrologen efter Lengertz bortgång, införd i Svenska Dagbladet 29 mars 1962, skriver författaren: "Han var en utpräglad samlare av gammal typ, samlarfältet var främst Skåne, och det bibliotek av skånsk litteratur han bragt samman är ytterst omfattande och värdefullt." Denna samling, som också innehöll kartor och bilder, skänktes till Malmö stadsbibliotek. Donationen hade varslats redan vid stadsbibliotekets inflyttning till sina nya lokaler vid Slottsgatan 1946, men överlämnades inte förrän vid donatorns bortgång. Redan 1946 omfattade den 10 000 nummer och 130 hyllmeter.

Hembygds mannen – Gärds härads Hembygdsförening

Gärds Härads Hembygdsförening bildades i Linderöd i december 1934. I föreningens första årsbok 1935/36 finns en presentation av initiativtagarna till föreningen skriven av folkskolläraren Hilding Thorbert, föreningens förste sekreterare och redaktör.

"I Gärds härads skogsbygd har hembygdsrörelsen en ivrig och varm förkämpe i författaren William Lengertz, Malmö. Född i Linderöd, således en åsens son, har han sedan sin ungdom såväl i vers som prosa tolkat sin kärlek till hembygden i en mängd tidningsartiklar och flera hembygdsböcker. Praktiskt taget är hr Lengertz den förste, som alltsedan

ungdomen propagerat för tillvaratagandet av allmogeföremål på åsen och lanserat frågan om sockenmuseum eller häradsförening för Gärds.”

William Lengertz kom att bli en mycket engagerad medlem i hembygdsföreningen. Under många år bidrog han med artiklar och dikter till årsboken. I sitt testamente donerade William Lengertz inredningen från sin salong och sitt arbetsrum till hembygdsföreningen, tillsammans med böcker och tavlor. Han instiftade de två stipendier för betydande litterär respektive konstnärlig gärning, som årligen utdelas genom Skånes Hembygdsförbund. Slutligen stiftade han en *”Stipendiefond för en begåvad och behövande yngling från Linderöds församling med håg för studier”*.